

ДУХОВНО И КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ МАНАСТИРА СТУДЕНИЦЕ ДРЕВНОСТ, ПОСТОЈАНОСТ, САВРЕМЕНОСТ

ГАЛЕРИЈА ЛИКОВНЕ И МУЗИЧКЕ УМЕТНОСТИ САНУ
(13. ДЕЦЕМБАР 2019 – 31. МАРТ 2020)

АУТОР ИЗЛОЖБЕ И УРЕДНИК ПУБЛИКАЦИЈЕ
МИОДРАГ МАРКОВИЋ
ДОПИСНИ ЧЛАН САНУ

СРПСКА АКАДЕМИЈА
НАУКА И УМЕТНОСТИ

МАНАСТИР
СТУДЕНИЦА

БЕОГРАД 2019

121

од средине XV века (сродне су јој кадионице из манастира Путне, Дечана, Свете Тројице Пљеваљске, Пиве, Савине, Гомирја и Ораховице). Остварење је анонимног домаћег мајстора и представља златарско дело високих уметничких вредности. На српско порекло кујунције упућује завршетак кадионице у облику кришкасте куполе саздане по угледу на куполу главног студеничког храма.

Настала 1590/1591. године, кадионица садржи два натписа. Први, угравиран на стопи овог црквеног предмета сведочи о времену његовог настанка: † сѣн былѣгъ сызда се въ лето 7099 и ѿ ѿ (7099) и аще кто ѿтнѣи да мѣ не бл(а)го(сло)в(е)но. Други натпис, изгравиран на призмичној површини балдахина, у четири троугаона поља, казује да је кадионица скована „при игуману Сави јеромонаху“, средствима преминуле студеничке браће, како се из делимично читљивог завршетка истог записа да закључити: сѣа кадионница манастира студенице долу прѣс(вѣ)тыѣ б(огороди)це лаврн с(вѣ)т(а)го свѣдѣна новаго мѣроточца скова с(е) при игуменѣ савы ер(ъ)монахѣ † ѿт ѣмрыше брат ... и положѣн бѣтна нѣмѣ паметѣ.

ЛИТЕРАТУРА: Василић, 1957, 41–42, сл. 2; Радојковић, 1966, 93, 94, 127; Шакота, 1988, 99–100, 123, сл. 1 (на стр. 96–97); Радојковић, Миловановић, 1981, 35, сл. 78; Блајо, 1988, 138, сл. 134 (И. Зорић); Чанак-Медић, Тодић, 2011, 162–163; Шакота, 2015, 53, 103–104, 135–136.

Милица Поповић

121. ЗВЕЗДИЦА С ПТИЦОМ

српска радионица, средина XVI века
делимично позлаћена сребрна звезда са
декоративним камењем, искуцавање, резање,
гравирање, пуницирање, инкрустација и ливење
висина 11 cm, пречник 15,5 cm
Ризница манастира Студенице

Звезда је богослужбени предмет који се ставља на дискос да би се заштитиле честице евхаристичког хлеба од додира с тканином. У складу с речима из јеванђеља по Матеју „и дошавши звезда стаде на

место где беше дете“ (Мт 2,9), евхаристични хлеб представља светог Агнеца, а звездица симболично означава звезду коју су видели мудраци с Истока у време Христовог рођења.

Ризница манастира Студенице чува неколико звездица, од којих се по уметничкој обради нарочито истиче ова из XVI века. На пресеку кракова делимично позлаћене звездице налази се круг с птицом у средини, фланкиран са четири квадратна, равно резана полудрага камена. Завршена стопом, четири крака по средини су украшена проширењима у облику цвета лале, честим мотивом у декорисању предмета од метала. Ту су изгравирани монограми четворице јеванђелиста $\overline{\text{MP}}$, $\overline{\text{MF}}$, $\overline{\text{LP}}$, $\overline{\text{LN}}$.

Звездица с птицом распоредом украса показује сродност с Радивојевим сасудима из ризнице манастира Дечани, на основу чега се датује у XVI век. У поређењу с дечанском, студеничка звездица има уметнички слабије изведен гравирани украс, док декорација са четири квадратна полудрага камена одговара украсу на нодусу Радивојевог путира из 1567/1568. године.

ЛИТЕРАТУРА: Шакота, 2015, 109, 142–143.

Даница Комненовић

122. ПЕТОХЛЕБНИЦА МАЈСТОРА ИВАНА

српска радионица, 1636/1637.
позлаћено сребро, искуцавање, ливење,
ажурирање, резање, урезивање и гравирање
висина 30 cm, висина чаше 27 cm,
пречник постоља 27 cm
Ризница манастира Студенице

Петохлебница је богослужбени сасуд који се користи у литијама током свеноћних бдења уочи великих празника. Том приликом се освећују уље, вино и жито који се држе у чашама причвршћеним за тањир петохлебнице, као и хлебови на њега постављани, с којима се заједно износе у припрату. Ова петохлебница из Студенице састоји се од округлог тањира, трокраког свећњака-трикирије, и четири чаше с поклопцима. С натписа урезаног на благо издигнутом ободу постоља сазнаје се да је настала

по налогу јеромонаха Дионисија и Григорија, а ручком мајстора Ивана. У литератури је изнета претпоставка да је реч о Ивану Милићу из Чајнича, али дела на којима је тај мајстор потписан не показују стилске сличности са студеничком петохлебницом. Стога треба оставити могућност да је она рад неког другог мајстора истог имена.

Петохлебница мајстора Ивана припада групи међусобно сличних петохлебница рађених за Дечане, Пиву и Свету Тројицу у Пљевљима. Најсличнија студеничкој петохлебници је дечанска, а и остали поменути примери имају чаше с готичким елементима и поклопце у виду торњева. У литератури се могу наћи тврдње да су све те чаше изливане из истих калупа и да су дело истог мајстора. На студеничкој петохлебници чаше су причвршћене за тањир постољем у виду купе са округлим нодусом на врху. Доњи делови њихових поклопаца формирани су од ажурираних готичких квадрифора с розетама и фронтонима који се врховима наслањају на неукрашене горње делове у облику купе над којима су постављени крстови с разутим крацима. Трикирија поседује истоветно постоље као и чаше. На њему почивају равне дршке које се завршавају чашама за свеће у облику стилизованих тулипана. Приликом конзервације и рестаурације предмета 1980. године, трикирија је премештена с бочне стране у средину.

ЛИТЕРАТУРА: Петковић, 1924, 5; Василић, 1957, 9–30, 17; Шакота, 1966, 16; Радојковић, 1966, 139, сл. 171; *Синтеза*, 1968, 144–145; Радојковић, Миловановић, 1981, 40, кат. бр. 92; *Блајо*, 1988, 144, 150, кат. бр. М9, сл. 138 (Б. Радојковић, И. Зорић); Чанак Медић, Тодић, 2015, 163, 165, сл. 139; Шакота, 2015, 23, 27, 55, 105, 138.

ИВАНА ЛЕМКУЛ

123. РИПИДЕ ПРОИГУМАНА ЈОАКИМА

Београд (?), 1636/1637.
сребро с позлатом, искуцавање, урезивање,
ажурирање, филигран и ливење
висина 69 cm, пречник 28 cm
Ризница манастира Студенице

Студенички пар позлаћених сребрних рипида састоји се од диска, односно сунца, специфичног обли-